

Asumissosiaalinen työ jalkautuvan työn mallina

Köyhyys ja asumisen haasteet 23.5.2017

Pekka Karjalainen

TERVEYDEN JA HYVINVOINNIN LAITOS

*”Suurin haaste on, miten päästään irti virastokulttuurista ja työhuoneajattelusta, että pöytä on asiakkaan ja työntekijän välissä. Työmuotojen uudistaminen niin, että ne kohtaa nykypäivän ja erilaiset asiakastarpeet. Meidän on yksinkertaisesti lähdettävä sinne missä asiakkaat ovat. Ei voida täällä baabelintornissa miettiä, miten asiakkaat kykenevät ja pystyvät tänne tulemaan. **Virastosta vaan ulos!** Ne, joilla on palveluntarve, ovat muualla. Meidän pitää lähteä kattelemaan missä ne ihmiset on ja mitä niille kuuluu.”*

(Sosiaali- ja työllisyysjohto, suuri kunta)

Asunnottomuuden ennaltaehkäisyn toimenpideohjelmasta 2016 - 2019

- Palvelujärjestelmä asiakaslähtöisemmäksi, kannustavammaksi ja ennaltaehkäisevämmäksi (esim. SHL)
- Uudistuksia **ajattelutavoissa**, yhteistyön tekemisessä, palvelurakenteissa ja resurssien kohdentamisessa
- Maakuntaudistus, mt- ja päihdehuoltolakien uudistus ja sosiaalihuoltolain jalkauttaminen →
- Huomioidaan ja vahvistetaan asumissosiaalisen työn ja asumisneuvonnan näkökulmia integroidusti
- Toimeentulotuen KELA-siirto: resursseja sosiaalisen kuntoutuksen kehittämiseen painottaen asumisen ja arjen taitojen vahvistamisen sekä asunnottomuuden ehkäisemisen näkökulmaa
- Kotiin vietävää monialaista tukea kehitetään & testataan liikkuvan tukityön malleja

Toimenpiteitä asumissosiaalisen työn vahvistamiseksi sosiaalisen kuntoutuksen kentässä

1. Sosiaalisen kuntoutuksen sisältöä tulee jäsentää siten, että asumissosiaalinen työ nostetaan sosiaalisen kuntoutuksen keskiöön
2. Toimeentulotuen Kelasiirron myötä vapautuu sosiaalityön resursseja kohdennettavaksi uudella tavalla. Resursseja ohjataan sosiaalisen kuntoutuksen kehittämiseen painottaen asumisen ja arjen taitojen vahvistamisen näkökulmaa sekä Sosiaalihuoltolain mukaisen omatyöntekijämallin toteuttamista
3. Kehitetään sosiaalityössä monitoimijaisesti lähityön, yhteisösosiaalityön ja yhdyskuntatyön toimintatapoja asiakkaiden, asukkaiden ja paikallisten toimijoiden kanssa.
4. Välitetään rakenteellisen sosiaalityön keinoin asumiseen ja asuinympäristöön liittyvää tietoa päätöksentekoon.

Haasteita

- SHL:ssa pyritään vahvistamaan peruspalveluja ja vähentämään korjaavien toimenpiteiden tarvetta sekä madaltamaan tuen hakemisen kynnyistä + palvelujärjestelmän suuret muutokset
  - Uudentyyppiset keinot avun ja tuen takaamiseksi erityistä tukea tarvitseville, sosiaalinen kuntoutus, tilapäisen asumisen järjestäminen ja omatyöntekijän nimeäminen.
  - Edellä mainitut työmuodot hakevat osin vielä muotoaan kunnissa.
  - Kokemusasiantuntijoiden ja asukkaiden roolin vahvistaminen
  - Toimistokeskeisen työtapa → jalkauduttava asukkaiden ja asiakkaiden pariin sekä yhteistyöhön muiden toimijoiden kanssa.
  - Sosiaalityössä ja sosiaaliohjauksessa on parhaillaan erityinen tarve löytää uudenlaisia toimintatapoja kentällä toimimiseen.

Sosiaalityön tilannekuva

- Käytetyimpiä menetelmiä: neuvonta, ohjaus, talouteen liittyvien ongelmien selvittely, erilaisten suunnitelmien tekeminen, palveluohjaus, kuntouttava työtoiminta
- Sosiaalityön vahva kiinnittyminen palvelujärjestelmään – Hyvinvointia tuottava rakenne vai byrokraattinen rakenne? Käytännöt usein ”toimistokeskeisiä”; hallinto, lait ja määräajat ohjaavat sosiaalityön toteuttamista.
- **Pyritään tukemaan yksilöitä olemassa olevissa olosuhteissa, ei muuttamaan sosiaalisia ongelmia aiheuttavia rakenteita**
- Yhdyskuntatyö ja rakenteellinen sosiaalityö vähäistä
- Yhteistyössä sosiaalityöllä usein kokonaisvastuun kantajan rooli
- Läheskään aina ei tavoiteta heikoimmassa asemassa olevia ihmisiä
- Jäykät toimintatavat ja kaavamaiset tulkinnat tukien myöntämisessä saattavat johtaa asiakkaiden kannalta kohtuuttomiin tilanteisiin
- Asiakkaat toivovat vaivattomasti lähestyttäviä palveluja ja välittämistä

Jalkautumisen tila

- Toimistokeskeisyydestä halutaan irti, mutta jalkautumiselle vasta luodaan sisältöjä. Sosiaalityössä jäätiin odottamaan, mitä Kela-siirto tuo tullessaan. **Sosiaalityön sisällölle, menetelmille työtavalle suuri kehittämistarve.**
  - työmarkkinoille siirtyminen ei voi olla ainoa tavoite
  - sosiaalisen kuntoutuksen toimintamuodot
  - usean eri menetelmän tavoitteenmukainen käyttö parantaa vaikuttavuutta
- Sosiaalityön mahdollisuuksien nähdään avautuvan jalkauduttaessa
- Eri vuosikymmeninä kokeiluja ollut, mutta ne eivät ole lähteneet kantamaan työkäytäntöinä - aivan viime aikoina alkanut tapahtumaan!
- Somen mahdollisuudet asiakkaiden tavoittamisessa ja yhteisösosiaalityön välineenä

Jalkautuminen yhdyskuntatyössä

- Yhdyskuntatyö (community work), empowerment -tyyppiset työtavat ja jalkautuminen edustavat sosiaalityön aidointa sisältöä. Kuitenkaan työkäytännöt eivät ole vakiintuneet
- Miten tarkennetaan katsetta muuttuviin ja moninaisiin yhteisöihin – **löytyvätkö ne paikalliset yhteisölliset strategiat**, joiden vahvistamisesta muodostuu työn luonteva perusta?
- Erityyppisten pisteittäisten yhteisyyksien ja yhteenkuuluvuuksien luomista ja vahvistamista. Kun aiemmin yhdyskuntatyötä suunnattiin kokonaisille alueille, tarkennetaan nyt mahdollisiin riskiryhmiin tai tunnistettuihin riskeihin alueella.

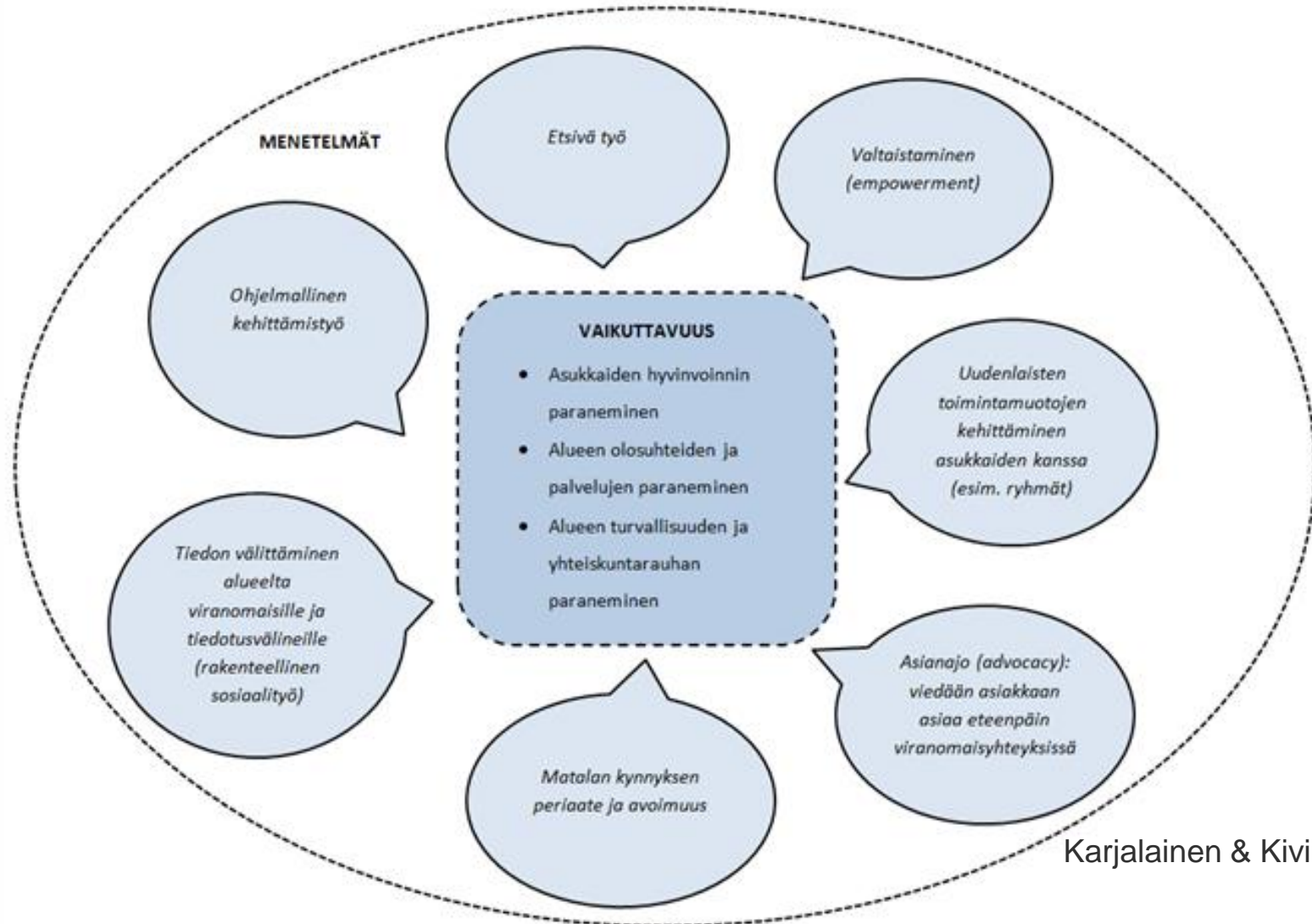

- Vaikka "paikallinen" tuntuu häviävän, alueidentiteetti voi olla edelleen konkreettinen perusta sosiaalityölle (esim. paikalliset Fb-ryhmät). Asuminen ja siihen liittyvät tekijät ovat olennainen osa ihmisten hyvinvointia - on vaikea kuvitella asumista ilman paikkaa ja tilaa.
- Usein lähiöhankkeilla on ollut samankaltainen rooli kuin yhdyskuntatyöllä: Projekti on toiminut välittäjänä asukkaiden ja viranomaisten välillä, jolloin on puhuttu "välittäjäverkostosta".
- Lähiöuudistus 2000 -ohjelma: **Asumissosiaalinen työ:** asumisneuvojatyö, palveleva isännöinti ja asuinympäristön jatkuvan kunnossapidon periaate

Asumissosiaalinen työ rakenteellisesti?

- Asumissosiaalisen työn avulla sosiaalista kuntoutusta on mahdollista kehittää osaksi asunnottomuutta ehkäisevää sekä asumista tukevia palveluja. Lähityön, yhteisösosiaalityön ja yhdyskuntatyön keinoin asumista ja voidaan tukea sekä yksilöt että asuinyhteisöt huomioiden.
- Rakenteellisen sosiaalityön keinoin voidaan vaikuttaa asumisen ongelmiin ja kehittämishaasteisiin.
- Asiakastyöstä saadun tiedon perusteella kunta voi tehdä toimenpide-ehdotuksia sosiaalisten ongelmien ehkäisemiseksi ja korjaamiseksi sekä kunnan asukkaiden asuin- ja toimintaympäristöjen kehittämiseksi.

Yhdyskuntatyössä käytetyt menetelmät ja vaikuttavuus

Karjalainen & Kivipelto 2014

AITOS

Askeleita uudenlaiseen toimijuuteen

Sosiaalityön periaatteet

- Kohtaamisen periaate
- Dialogisuuden periaate
- Tukemisen ja vahvistamisen periaate (empowerment)
- Asianajon periaate (advocacy)
- Ei-byrokraattisuuden periaate
- Tavoitteellisuuden ja vaikuttavuuden periaate
- **Jalkautuvan sosiaalipalvelun periaate
keinona/välineenä/metodina tuottaa tavoiteltavia
vaikutuksia**

Viisi askelta uudenaikaiseen toimijuuteen

- Eniten tukea tarvitsevat ja kohtaamisen ongelma
- Reaktiivisuus
- Sosiaalityön & asumissosiaalisen työn paikka
- Sosiaalityön & asumissosiaalisen työn rooli ja kohdeongelma
- **Työn orientaatioperusta ja metodisuus**

Mitä nyt tarvitaan?

- Uudenlaista ajattelua ja toimijuutta
- Uudentyyppisiä työorientaatioita riittävän suurella volyymilla.
Huomioitava:
  - Organisointi, johtaminen ja työnjako
  - Verkostosuhteet ja kumppanuudet
  - Osaaminen ja orientaatiot
- Yhteisöllisyyden uudet muodot: esim. some-sosiaalityö, joka yhdistää ”tilan” haltuunoton sekä perinteisesti että virtuaalisesti
- Laajemminkin ”jalkautuminen” keksittävä uudella tavalla
- **Tutkivan asenteen sosiaalityö** uudenlaiseen käytäntöjen kehittämisvälineenä. Työntekijät oman työnsä etnometodologeina. Työntekijät koostaisivat arkielämän käytännöllistä tietoa asiakkaiden olosuhteista, tarpeista sekä siitä miten niihin voidaan vastata.

Yhdyskuntatyön kolme skenaariota

1. Yhdyskuntatyön työkäytännöt vahvistuvat osaksi sosiaalityön menetelmiä (*yhdyskuntatyön institutionaalinen malli*)
2. **Tulieluisille sosiaalityöntekijöille** avautuu mahdollisuuksia toimia parhaaksi katsomallaan tavalla ja yhdistellä erityyppisiä resursseja (*yhdyskuntatyön individualistinen malli*)
3. Sosiaalityön osaaminen välittyy yhdyskuntatyönä osaksi kaupunkipolitiikkaa, paikallis- ja virtuaaliyhteisöjä erilaisina projekteina ja ohjelmina (*ohjelmallisen kehittämisen malli*)

Karjalainen & Kivipelto 2014

Väistämättömiä kysymyksiä ja väittämiä

- **Asumisen kysymys on ollut marginaalista sosiaalipolitiikassa ja sosiaalityön käytännöissä**
- Sosiaalityön paikka, rooli ja orientaatio tulevaisuudessa?
- Sosiaalityö on yhteiskunnallista vaikuttamista. Se huomioi palvelujen marginaaliin jääneitä reuna-alueita, jotka ovat sosiaalityön ydintä
- Varovainen uudistaminen siellä ja täällä ei riitä
- Mitä voimme oppia menneestä, mikä toimii nyt, mikä tulevassa?
- Yhdyskuntatyö / yhteisö- ja rakenteellinen työ olivat niin paljon aikaansa edellä, että niistä riittää vielä ammennettavaa
- Sosiaalityö perustuu luottamukseen ja monialaisuuteen, ei kilpailuun
- Ei tule tehdä vain mitä laki tai byrokratiatyön perinne edellyttää, vaan se, mitä sosiaalityön täytyy tehdä
- Muutos voi vaatia radikaalia sosiaalityön eetosta
- Vaikuttavuus & tiedon muodostaminen ja hallinta

Blomgren, S., Kivipelto, M., Karjalainen, J., Karjalainen P., Saikkonen, P. & Saikku, P.:

Sosiaalityö, palvelut ja etuudet muutoksessa.

Ks. <https://www.julkari.fi/handle/10024/130515>

Lisäinformaatiota

Blomgren, Sanna & Karjalainen, Jouko & Karjalainen, Pekka & Kivipelto, Minna & Saikkonen, Paula & Saikku, Peppi. [Sosiaalityö, palvelut ja etuudet muutoksessa](#). Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Raportti 4/2016. Helsinki 2016. ISBN 978-952-302-647-6 (painettu). ISBN 978-952-302-648-3 (verkko)
Raportti dioina:
<http://www.slideshare.net/THLfi/sosiaality-palvelut-ja-etuudet-muutoksessa>

Blomgren, Sanna & Karjalainen, Jouko & Karjalainen, Pekka & Kivipelto, Minna & Saikkonen, Paula & Saikku, Peppi (2016) [Perustoimeentulotuki siirtyy Kelaan – miten asiakas saa sosiaalityön palvelut?](#) Päätösten tueksi 1/2016. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-608-7>

Blomgren, Sanna & Karjalainen, Jouko & Karjalainen Pekka & Kivipelto Minna. [Kuntien valmistautuminen perustoimeentulotuen Kela-siirtoon – THL:n kysely- ja haastattelututkimuksen tuloksia](#). Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Tutkimuksesta tiiviisti 33/2016. Helsinki 2016. ISBN 978-952-302-799-2 (verkkopainos). <http://www.julkari.fi/handle/10024/131623>

Karjalainen, Pekka & Kivipelto, Minna (2014) Yhdyskuntatyö kansalaisia kohtaamassa. Teoksessa: Haverinen, Riitta & Kuronen, Marjo & Pösö, Tarja (toim.) Suomalaisen sosiaalihuollon tila ja tulevaisuus. Tampere: Vastapaino, 219–240.

Aiheesta lisää:

[Kuntien huolehdittava paljon apua tarvitsevien palveluista toimeentulotuen Kela-siirrossa](#) (THL:n tiedote 18.1.2016)

[Perustoimeentulotuki siirtyy Kelaan - kunnissa suuri tarve sosiaalityön uudistamiseen](#). (THL:n tiedote 20.12.2016)

